

HITELEZÉSI FOLYAMATOK

2013. május

MAGYAR NEMZETI BANK

HITELEZÉSI FOLYAMATOK
2013. május

Hitelezési folyamatok

(2013. május)

Az elemzést készítette: Dancsik Bálint, Fábrián Gergely, Oláh Zsolt
(Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóság)

A kiadványt jóváhagyta: dr. Balog Ádám alelnök

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: dr. Simon András

1850 Budapest, Szabadság tér 8-9.

www.mnb.hu

A Hitelezési folyamatok című kiadvány célja, hogy átfogó képet mutasson a hitelezés legfrissebb trendjeinek alakulásáról, valamint segítséget nyújtson ezen folyamatok megfelelő értelmezéséhez. Ennek érdekében részletesen bemutatja a hitelaggregátumok, a bankok által észlelt hitelkereslet, valamint a hitelezési feltételek alakulását. A hitelezési feltételeken belül megkülönböztetünk ár- és nem árjellegű feltételeket. A nem árjellegű feltételek azt befolyásolják, hogyan alakul a bankok által hitelképesnek tartott ügyfelek köre, és azok milyen feltételek mellett juthatnak hitelhez. Az árjellegű feltételek pedig azt mutatják, hogy a hitelképes vállalatok milyen áron juthatnak hitelhez. Az elemzés ezenfelül a Pénzügyi Kondíciós Index (PKI) segítségével összefoglalja a pénzügyi közvetítőrendszer gazdaságra gyakorolt hatását. Az elemzésben vizsgált főbb statisztikák a következők:

- A hitelaggregátumok a gazdasági szereplők hitelállományának mennyiségi alakulását ismertetik a bankrendszeri (bankok és külföldi bankok fiókjai) mérlegstatisztikák alapján. Az új kihelyezések volumene és a bankrendszeri hitelek árfolyamhatásoktól megtisztított nettó állományváltozása egyaránt bemutatásra kerülnek.
- A nem árjellegű hitelezési feltételek változása kvalitatív módon jelenik meg a hitelezési felmérés alapján, amelyben az adott szegmensben aktív bankok – melyek együtt 85–95 százalékát fedik le a hitelpiacnak – adnak indikációt a változás irányára a viszonyítási időszakhoz képest. A hitelezési felmérésben árjellegű feltételek is szerepelnek kvalitatív módon, mégpedig a forrásköltség feletti felár, a kockázatos hiteleken lévő prémium, illetve a felszámolt díjak.
- A kamatstatisztikák a hitelintézeti új megvalósult kihelyezések szerződésösszegével súlyozott aggregált kamatait, azaz árjellegű feltételeit tartalmazzák. A hitelkamat felbontható a referenciakamatra, illetve a referenciakamat feletti felárra.
- A hitelezési felmérés alapján az adott szegmensben aktív bankok az általuk észlelt hitelkereslet alakulására, várakozásaikra a hitelezési felmérésben válaszolnak kvalitatív módon. Hasonlóan a hitelezési feltételekhez, a bankok a változás irányára adnak indikációt.

A hitelezési folyamatokat leíró indikátorok és a Pénzügyi Kondíciós Index módszertanáról az elemzés végén található melléklet ad részletes tájékoztatást. A kiadványon belül a hitelezési felmérés eredményeit fókuszáltan mutatjuk be, de a kérdésekre adott válaszokat, illetve az eredményeken alapuló ábrakészletet az MNB honlapján a hitelezési felmérés oldalon teljes körűen publikáljuk.

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	6
2. Hitelezési folyamatok a vállalati szegmensben	7
3. Hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben	14
Melléklet: Módszertani megjegyzések	19

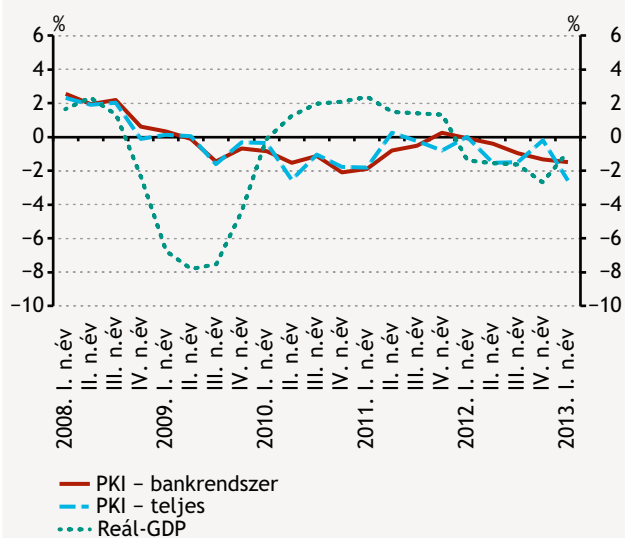
1. Vezetői összefoglaló

A vállalati szegmensben 2013 első negyedévében folytatódott a hitelállomány zsugorodása, amely éves alapon 6,3 százalékkal csökkent. A bankok válasza alapján nem változtak érdemben a vállalati hitelezési feltételek, és a 2013 második és harmadik negyedévé lefedő időszakban sem várható elmozdulás, azaz a korábbi években végbement széles körű szigorítások továbbra is fennmaradnak. A vállalati új kibocsátású hiteleknel folytatódott a kamatcsökkenés; a forinthitel-kamatláb alakulása összességében teljes egészében lekövette az augusztus óta tartó jegybanki kamatcsökkentési ciklust, így a vállalati (forint) hitelkamatok szintje 8 százalék körül alakult az első negyedév végén. Ugyanakkor a kedvezőbb kamatok a nem árjellegű hitelezési feltételek szigorúsága miatt a vállalkozásoknak csak egy szűkebb körét érinthetik.

A háztartási szegmensben tovább zsugorodott a banki hitelállomány 2013 első negyedévében; az állományleépülés éves üteme 5 százalékot tett ki a vizsgált időszakban. A bankok válasza alapján töretlen a háztartási hitel-feltételek enyhítése mind a lakás-, mind a fogyasztási hitelek terén, és a 2011 végi széles körű szigorítások további korrekciója várható. A megvalósult új kihelyezéseken belül egyedül a lakáscélú hiteleknel követte le a teljes hitelköltség az alapkamat-csökkentéseket, így a piaci alapon nyújtott lakáshitelek kamata 10,5 százalékra mérséklődött az első negyedév végére. Ugyanakkor az új hitelkihelyezéseknél a kamatfelár változatlanul rendkívül magas – 5 százalék feletti –, ami tükröződik a mélyponton lévő új kibocsátásokban is.

Mind a vállalati, mind a háztartási szegmens hitelezési folyamataiban tükröződik a bankrendszer kontraktív viselkedése: az összességében szigorú kondíciók továbbra is gátat szabnak a hitelállomány bővülésének, és akadályozzák a kibocsátási rés záródását.

Pénzügyi Kondíciós Index (PKI) és a reál-GDP éves növekedése

Megjegyzés: A PKI éves növekedési üteme azt mutatja, hogy mennyi a pénzügyi közvetítőszektor (bankrendszer) hozzájárulása a reál-GDP éves növekedési üteméhez. Ha a PKI előjele megegyezik a kibocsátási rés előjével, akkor a bankrendszer prociklikus. Míg a bankrendszeri alindex csak a hitelezéssel kapcsolatos változókat tartalmazza, a „teljes” index a monetáris kondíciókat, vagyis a bankközi kamatot és az árfolyamot is. Forrás: MNB.

2. Hitelezési folyamatok a vállalati szegmensben

A vállalati szegmensben 2013 első negyedében éves alapon 6,3 százalékkal csökkent a hitelállomány (148 milliárd forinttal), ami a korábbi időszaktól eltérően döntően a rövid lejáratú forinthiteleknél következett be. A vállalati hitelezési feltevételekben nem történt érdemi változás, és nem is várható a második és harmadik negyedévet lefedő időszakban sem. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a korábbi éveket jellemző folyamatos szigorítások miatt érdemben szűkült a hitelképes vállalatok köre. Ennek következtében a vállalati új kibocsátású forint- és eurohiteleknél megfigyelhető folytatódó hitelkamat-csökkenés is csak a vállalkozásoknak egy szűkebb körét érintheti. A Pénzügyi Kondíciós Index alapján a bankrendszer a vállalati hitelezésben továbbra is kontrakciós, fékezve ezzel a gazdasági kilábalást.

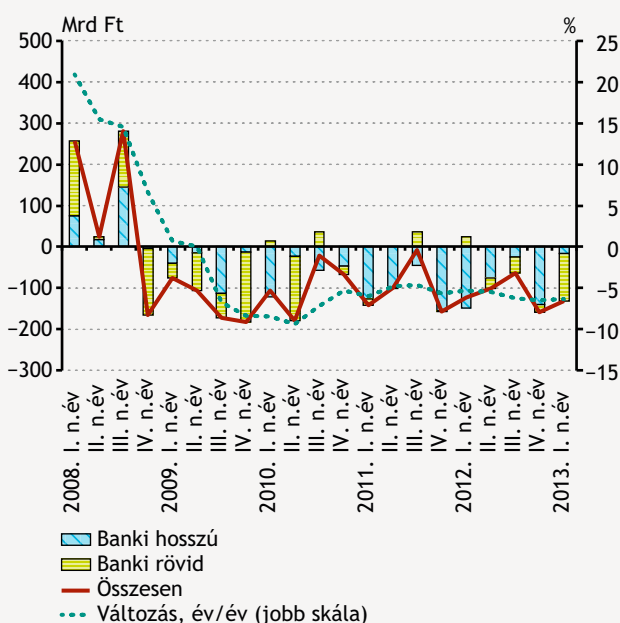
Folytatódott a vállalati hitel-állomány zsugorodása 2013 első negyedében, elsősorban a rövid lejáratú forinthiteleknél. Hasonlóan a korábbi negyedekhez, 2013 első negyedében 6,3 százalékkal csökkent a bankrendszer nem pénzügyi vállalati hitel-állománya éves alapon, a vizsgált negyedév alatt összesen 148 milliárd forinttal (1. ábra). A visszaesés döntően a rövid hitelekben következett be, szemben a korábbi negyedek tapasztalataival. További

lényeges eltérés, hogy kizárólag a forinthitelek állománya csökkent a negyedévben, a devizahitelek állománya valamelyest emelkedett, míg 2012 folyamán a devizahitel-állomány csökkenése mellett a forinthitelek állománya kismértékben emelkedett.

Az év eleji új kihelyezések relatíve kedvezően alakultak. A hitelállomány változása az új kihelyezések és a tőketörlesztések, valamint eladott, leírt követelések egyenlege. A vállalati új kihelyezések összege (bruttó hitelkibocsátás) 666,3 milliárd forintot tett ki. Ez nagyságrendileg megegyezik a 2012. évi átlagos kibocsátással, a 2011 és 2012 első negyedévi hitelkibocsátásnál azonban lényegesen nagyobb (2. ábra). Míg a devizahitel-kibocsátásnál 2013 elején az elmúlt két év legnagyobb értéke volt

1. ábra

A vállalati szektor banki hitelállományának nettó negyedéves változása futamidő szerint

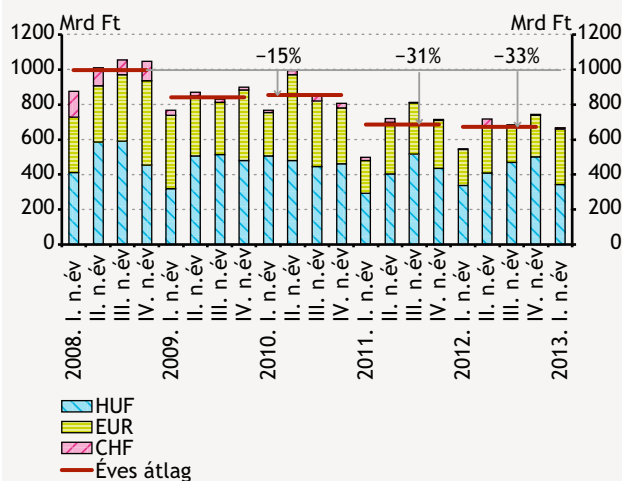

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás. Pénzügyi vállalkozások bankba történő olvasztása ki van szűrve az adatokból.

Forrás: MNB.

2. ábra

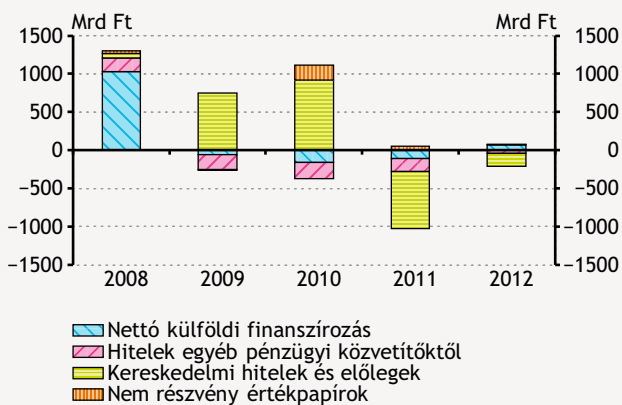
Bruttó vállalati hitel-kibocsátás

Forrás: MNB.

3. ábra
Egyéb nem pénzügyi vállalati források tranzakcióinak éves összege

(nem konszolidált)

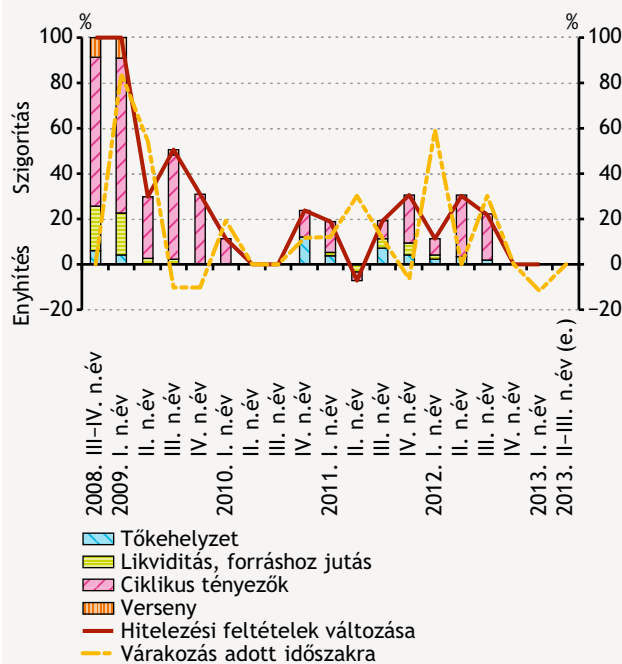
Forrás: MNB.

megfigyelhető, a forinthitel-kibocsátások volumene az előző két év kezdetéhez hasonlóan gyengén alakult. Ami a tőketörlesztéseket és az eladott, leírt követeléseket illeti, a volumenük nagyságrendileg szintén megegyezett az elmúlt két év negyedéves átlagával, míg az év eleji volumeneknél nagyobbak voltak.

Marginális a szerepük az alternatív finanszírozási formák-nak. A vállalatok körében továbbra sem jellemző a banki hitelek egyéb forrásokkal való helyettesítése (3. ábra). A vállalati külső források mintegy 5 százalékát kitevő adósságtípusú értékpapíroknak a kibocsátásával a nagyvállalatok csupán egy szűk köre tud élni. A külföldi hitelekkel való finanszírozás szintén egy szűk nagyvállalati kör, illetve az anyavállalattal rendelkező vállalkozások számára lehet valós alternatíva. 2011-től kezdve minden alternatív vállalati forrásban csökkenés vagy csak csekély mértékű növekedés figyelhető meg. Meg kell említeni továbbá, hogy a kereskedelmi hiteleknél a körbetartozások növekedése is tükröződik a válság korai szakaszában tapasztalt bővülésekben.

A hitelezési felmérés alapján összességében nem változtak a vállalati hitelezési feltételek. Bár az előző felmérésben a bankok nettó értelemben véve enyhítést irányoztak elő, a vállalati szegmens hitelfeltételei az első negyedévben összességében¹ változatlanok maradtak (4. ábra). A banki válaszok alapján a hitelezési feltételek változatlansága ellentétes hatások eredője: a makrogazdasági kilátások és iparág-specifikus problémák, továbbá a bankok nettó értelemben vett 18 százalékánál a tőkehelyzet a feltételek szigorításának irányába, míg a válaszadók nettó 34 százaléka

4. ábra
Az egyes tényezők hozzájárulása a bankok hitelezési kondícióinak változásához a vállalati szegmensben

Megjegyzés: A szigorítók és enyhítők különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Adott tényezők hozzájárulása a bekövetkezett szigorításhoz/enyhítéshez a szigorítás/enyhítés arányában normálva.
Forrás: MNB, a bankok válasza alapján.

esetében a likviditási helyzet a feltételek enyhülése irányába hatott. A bankok előre tekintő várakozásait nézve a következő félévben a vállalathitel-feltételekben nem várható változás.

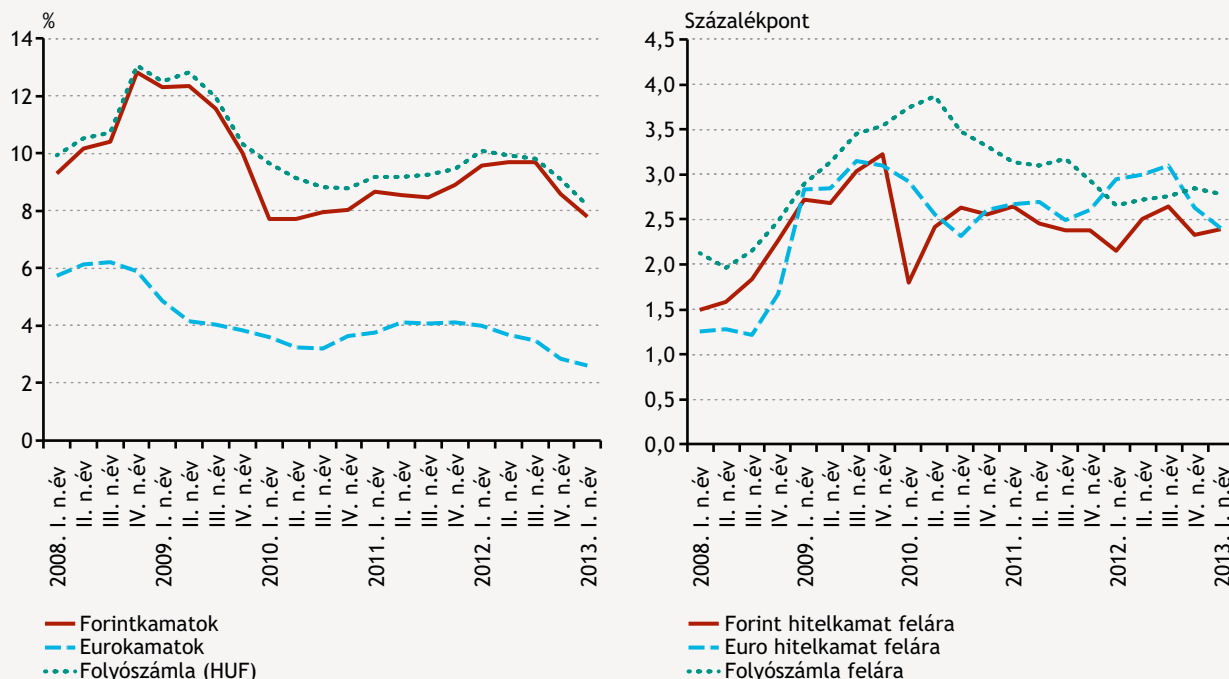
A forinthitelkamatok tovább csökkennek. A megvalósult tranzakciók alapján a forinthitelek átlagos negyedéves kamata az előző negyedéves 8,6 százalékról 7,8 százalékra mérséklődött (5. ábra). A referenciakamat (3 hónapos BUBOR) ennél némileg nagyobb mértékben csökkent, így a kamatfelár 2,2 százalékponttól 2,3 százalékpontra emelkedett.

Az euro alapú hitelek esetében a kamatfelár is mérséklődött. Az euro alapú hiteleknél is folytatódott a kamatszint csökkenése: az első negyedévet lefedő időszakban az átlagos kamatláb 2,8 százalékról 2,6 százalékra csökkent. Ugyanakkor a forinthitelekkel szemben érdemi különbség, hogy az euro referencia-kamatláb (3 hónapos EURIBOR) 2013 első negyedéve során nem változott érdemben, így a kamatfelár a kamatszinttel együtt mozgott, a 2012 utolsó negyedévi 2,6 százalékponttól 2,4 százalékpontra csökkent. Ezzel a kamatfelár a 2010 eleji szint közelébe süllyedt.

¹ A változatlan összetített feltételek mellett néhány bank szigorított a fedezeti követelményekben, illetve enyhített a hitelkamat és forrásköltség közötti szpreden, úgy értékelték azonban, hogy összességében a hitelezési feltételek érdemben nem változtak.

5. ábra

A vállalati új kihelyezések kamatának és kamatfelárának alakulása

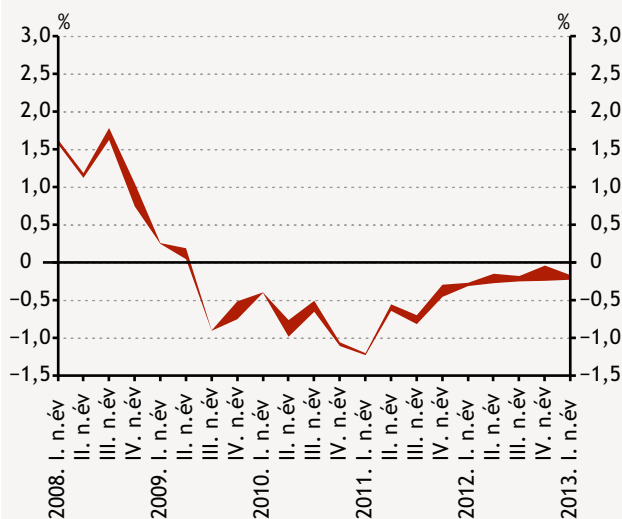

Megjegyzés: Új kihelyezésű vállalati egyéb hitelek súlyozott átlagos kamata (legfeljebb 1 éves kamatfixálással). 3 hónapos BUBOR, illetve EURIBOR feletti felár.
Forrás: MNB.

A bankrendszer továbbra is kontrakciós a vállalati szegmensben. A vállalkozások hitelpiaci helyzetének megítélé-

6. ábra

A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe

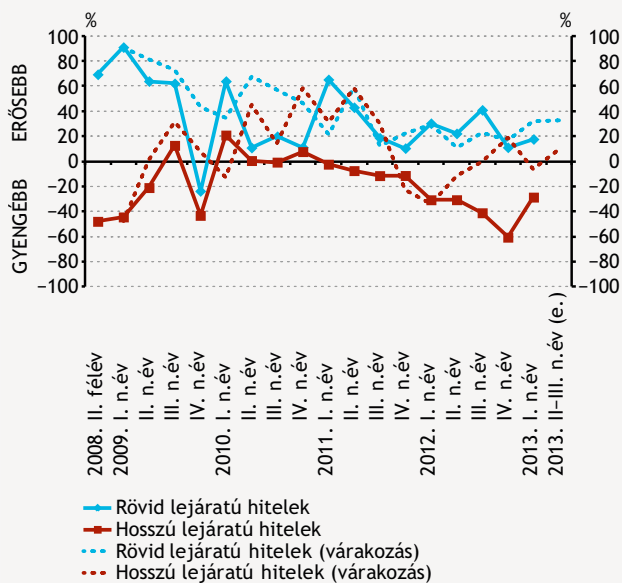

Megjegyzés: A mutató a pénzügyi kondícióknak a vállalati hitelezésen keresztül a GDP éves növekedésére gyakorolt hatását számszerűsíti. A sáv a módszertani bizonytalanságot jeleníti meg.
Forrás: MNB.

séhez a hitelezési felmérés és a megvalósult ügyletek kamatstatisztikái egyaránt szükségesek. A hitelezési felmérés azt mutatja, hogyan alakulnak a hitelkínálati korlátok, ami alapján eldől, hogy adott vállalat hitelképes-e, míg a kamatstatisztikák a hitelképesnek bizonyult vállalatok kondícióit tartalmazzák. Az alacsonyabb kamatlábak az egyéb hitelezési feltételek szigorúsága miatt a vállalkozásoknak csak egy szűkebb halmazát érinthetik. 2013 első negyedében a Pénzügyi Kondíciós Index vállalati részindexe a tavalyi évhez hasonlóan -0,2 százalékos tételt tett ki, azaz ennyivel romlott a reál-GDP a szűk vállalati hitelkínálat miatt a 2012 és 2013 első negyedéve közötti időszakban (6. ábra).

A bankok újra élénkülő keresletre számítanak a hosszú lejáratú hitelek iránt. A hitelezési felmérés alapján a bankok által észlelt hitelkeresletben folytatódott a már több negyedév óta megfigyelhető tendencia: a rövid lejáratú hitelek iránti kereslet növekedett, míg a hosszú lejáratúak iránti csökkent. A bankok várakozásai alapján a 2013 második és harmadik negyedévet lefedő időszakban megtörhet ez a tendencia, ugyanis a rövid lejáratú hitelkereslet további növekedése mellett a válaszadók nettó 10 százaléka a hosszú lejáratú hitelek iránti kereslet erősödésére is számít (7. ábra).

7. ábra
A hitelkereslet változása futamidő szerint

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

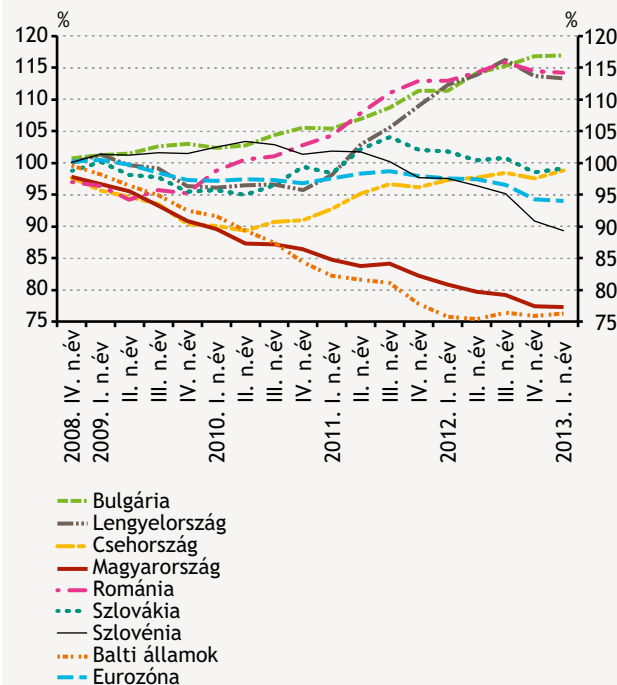
Nemzetközi kitekintés a vállalati hitelezésben

Magyarország tovább távolodott a visegrádi országoktól a vállalati hitelezésben. A nemzetközi kitekintés alapján vegyes kép rajzolódik ki a vállalati hitel-állomány alakulásában. Csehországban és Szlovákiában növekedett, Szlovéniában csökkent, míg a többi régiós országban nem változott érdemben a hitelállomány az első negyedévben. A korábbi dinamikus növekedés következtében a régiós országokban – a balti államokat leszámítva – a válság előttinek megfelelő vagy afeletti szinten van a hitelállomány. Az eurozónában tovább csökkent a vállalati hitel-állomány (8. ábra), az aggregált szám azonban jelentős heterogenitást takar: az adósságválság sújtotta országokban jelentős a visszaesés, míg a centrumországokban növekedett a vállalati hitel-állomány.

A régiós országok többségében nem szigorodtak tovább érdemben a vállalati hitel-feltételek. A hitelezési felmérések alapján 2013 első negyedévében a régiós országok közül csak a bankrendszeri feszültségekkel küzdő Szlovéniában szigorodtak a vállalati hitel-feltételek, míg a többi vizsgált országban – Magyarországhoz hasonlóan – nem változtak érdemben a hitelkondíciók. Az eurozónában a bankok a feltételek nettó értelemben vett szigorodásáról számoltak be, ami szintén elsősorban az adósságválság sújtotta országokban jelentkezett. A válaszadók a magyar helyzethez hasonlóan a makrogazdasági és iparági kilátásokat jelölték meg, mint a szigorítás irányába ható legfőbb tényezőket.

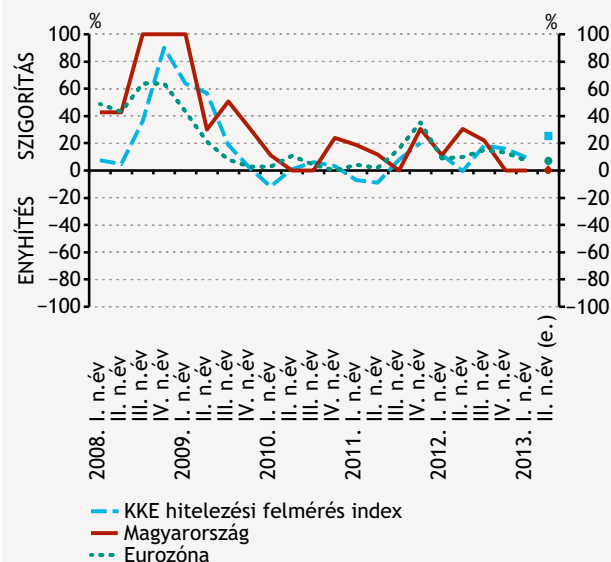
8. ábra
A vállalati hitel-állományok alakulása nemzetközi összehasonlításban

(2008. okt. = 100, árfolyamszűrt)

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

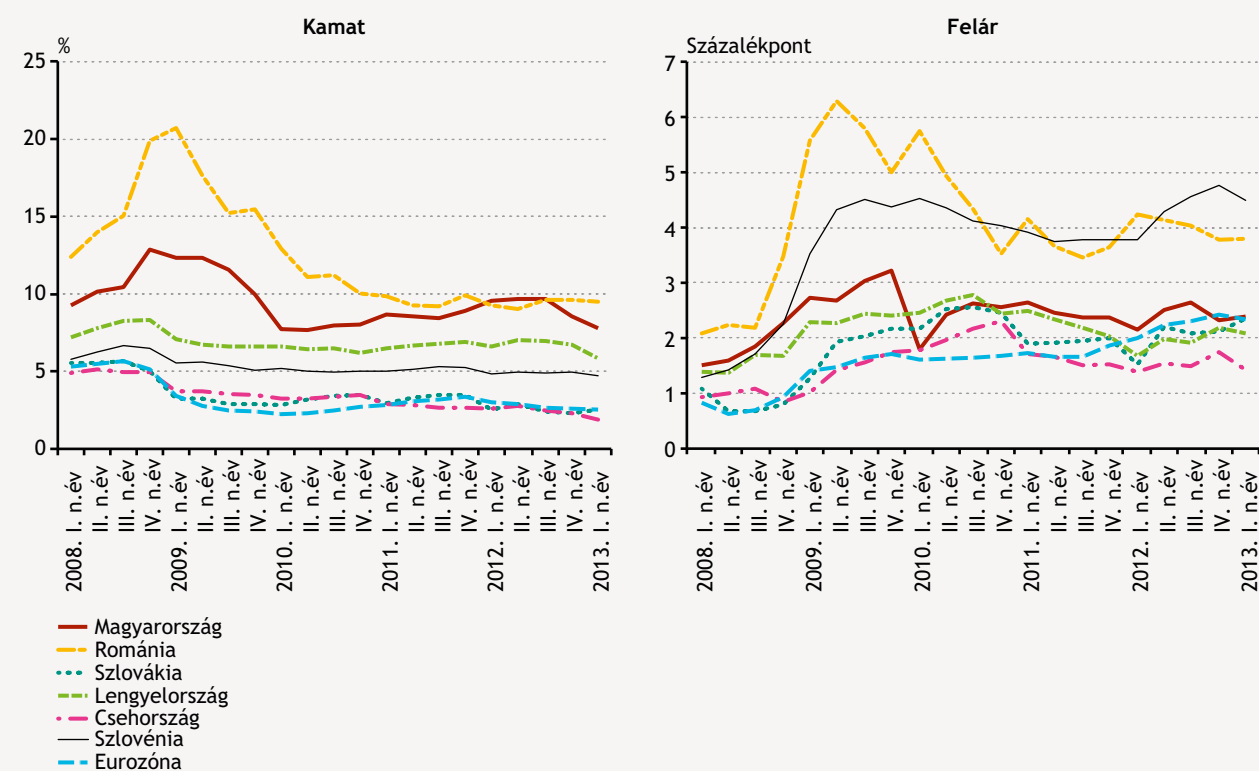
9. ábra
A hazai vállalati hitelezési feltételek nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: KKE-index: rezidensek felé fennálló hitelállomány alapján súlyozva Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Szlovénia és Románia adatai. Szlovákia esetén csak féléves adatok állnak rendelkezésre, ezeket alkalmaztuk két negyedévre. Az adatok irányt és nem mértéket jelölnek. Forrás: EKB, egyes jegybankok, MNB.

10. ábra

Kamatkondíciók nemzetközi összehasonlítása hazai devizában nyújtott vállalati hiteleknél

Forrás: EKB, egyes jegybankok, MNB.

Előre tekintve, 2013 második negyedévében a feltételek tovább szigorodhatnak a bankok válasza alapján (9. ábra), ugyanakkor ezen régiókban – Magyarországgal ellentétben – a bankok szűkebb köre szigorított a válság alatt.

Mérséklődő kamatszintek jellemzik a régiót. A hazai devizában denominált új vállalati hitelek esetében Magyaror-

szág mellett Lengyelországban, Szlovéniában és Csehországban csökkentek érdemben a kamatok, ahol azonban a kamatfelárak is mérséklődtek. Ezzel szemben Szlovákiában és Romániában nem volt érdemi változás (10. ábra). A magyar kamatfelár a régióban átlagosnak tekinthető, ami igaz az euróban kibocsátott vállalati hitelekre is.

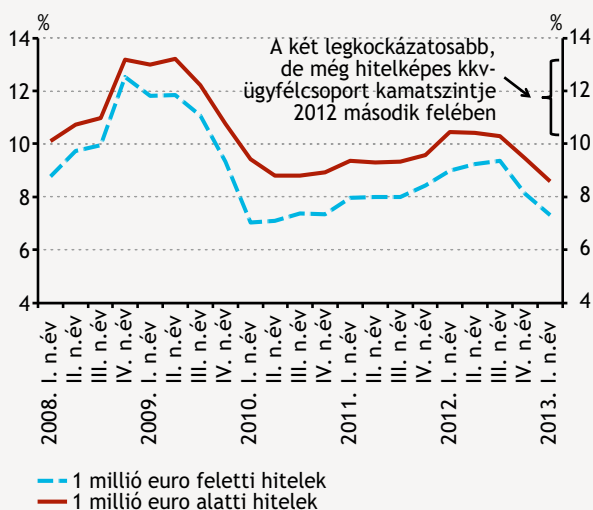
1. keretes írás

A kvv-szegmens hitelezési folyamatai

A kontrakciós banki hitelezés és a válság kitörése óta mérséklődő hitelkínálat különösen súlyosan érinti a mikro-, kis- és középvállalkozások szegmensét. Ennek oka, hogy ez az ügyfélcsoport alternatív finanszírozás hiányában nagymértékben függ a banki forrásoktól, de banki szempontból kockázatosabb is, így a banki kockázatvállalási hajlandóság csökkenése fokozottan jelentkezik a szegmens hitelkínálatán. A magasabb kockázat oka, hogy a kvv-k többsége egyrészt kevésbé ellenálló a gazdaság ciklikusságával szemben, másrészt jellemzően kevesebb fedezetként használható eszközzel rendelkezik, így kisebb mértékben képes mérsékelni a bank kockázatát.

A banki hitelkínálat visszafogása történhet az árjellegű feltételek szigorításán keresztül, ami elsősorban a kamatkondíciók szigorodását jelenti. A felárak, illetve a fizetendő kamatok növekedésével azonban egyrészt csökken a kereslet, másrészt a keresleten belül jelentősen megnőhet a kockázatos hiteligénylők aránya. Ezért a bankok igyekeznek nem árjellegű feltételekkel is szűrni a vállalatokat. Szélsőséges esetben így jöhet létre a hiteladagolás jelensége: adott kamatszint mellett csak kevesebb vállalat jut hitelhez, mint ahányan hajlandóak lennének hitelt felvenni.

Kamatkondíciók 1 millió euro hitelösszeg alatti és feletti új forinthitelek esetén

Forrás: MNB.

A válság kitörése óta az emelkedő kockázatok és forrásköltségek miatt a bankok szigorították a vállalatihitel-kamatokon. A kamatadatokban azonban jelentős különbségek láthatók hitelösszeg szerint vizsgálva a tranzakciókat: az 1 millió eurót meghaladó ügyletek esetében mintegy 1–1,5 százalékponttal alacsonyabb a kamatszint és így a felár, mint az 1 millió euro alatti hitelek esetében. A különbség mögött összetételhatás húzódik meg: a kisebb összegű hiteleket nagyobb eséllyel veszik igénybe kisebb vállalatok, amelyek csak magasabb feláron juthatnak hitelhez. Az aggregált kamatadatok azonban jelentős heterogenitást takarnak: egy, 2013 elején a hitelezési felmérés keretében végzett felmérés alapján a két legrosszabb, de még hitelképes kkv-üzefélcsoport a piaci átlagnál jelentősen magasabb, mintegy 475–700 bázispontos felár mellett juthat csak hitelhez. A kamatfelárak meghatározásában két tényezőnek van kiemelkedő szerepe. Az egyik a hitel lejáratától függő likviditási prémium, míg a másik a nagyobb részarányt képviselő kockázati felár, amely szorosan összefügg a várható hitelezési veszteségekkel.

A nem árjellegű feltételeket nézve – a hitelezési felmérésre adott válaszok alapján – 2008 óta negyedévente átlagosan a válaszadók

nettó értelemben vett 32 százaléka szigorított a kockázatosabb hitelek prémiumában, 33 százalékuk az adatszolgáltatási követelményekben és mintegy 22 százalékuk a fedezeti követelményekben és a minimálisan megkövetelt hitelképességi szintben. Részben a hitelkínálati korlátok következtében, a kkv-szegmens hitelállománya a válság óta folyamatos csökkenést mutat.

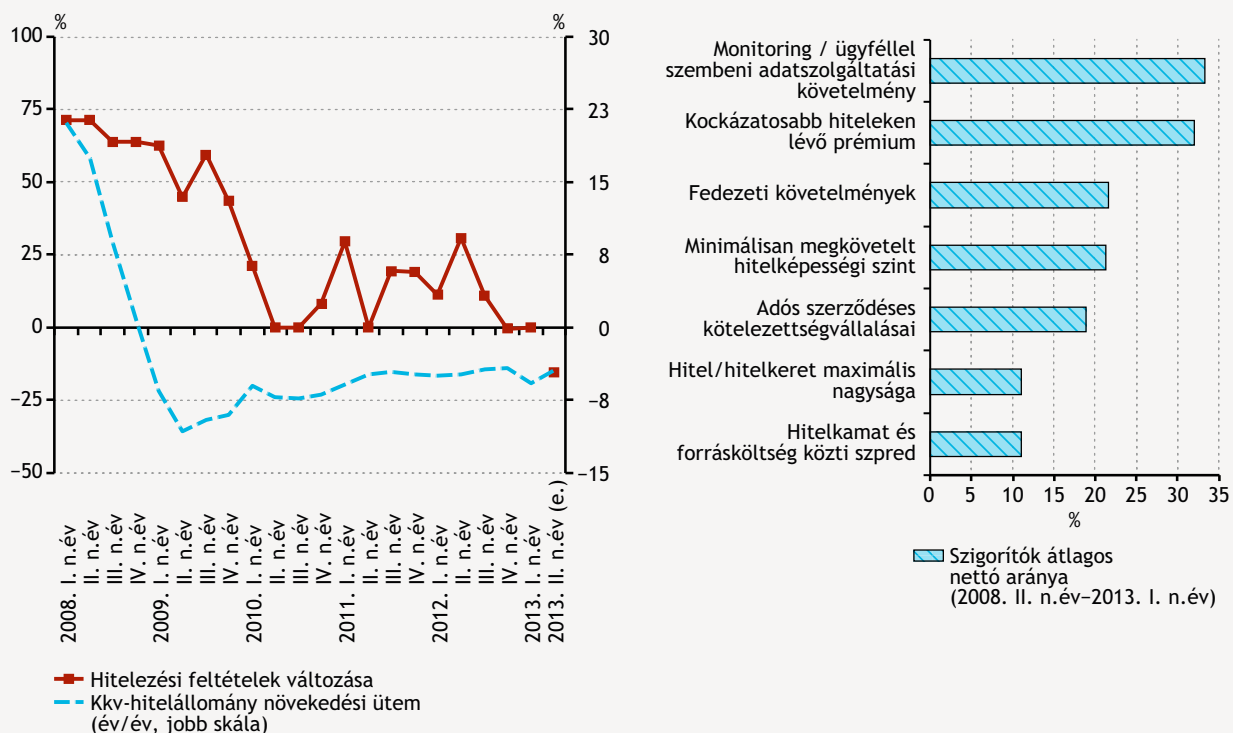
A Magyar Nemzeti Bank júniusban induló Növekedési Hitelprogramja (NHP) a kamatkondíciókat érdemben enyhíti. A 0 százalékos kamatú jegybanki finanszírozás, a 2,5 százalékpontban maximalizált hitelkamatfelárral átgűrűzve a kis- és középvállalatok forrásköltségébe, pozitív hatást gyakorol azok jövedelmezőségére és likviditási helyzetére, összességében javítva a vállalatok hitelképességét. A bankoknak tehát nem kell változtatni a hitelezési feltételeiken ahhoz, hogy javuljon a szegmens forráshoz jutása, ugyanakkor a program során mérséklődő banki hitelkockázatok és változó versenyhelyzet következtében a bankok a hitelezési feltételeiket is eny-

A kkv-hitelek kamatfelárai (banki felmérés alapján)

Bázispont		Átlagos kamatfelár 2012 második felében (megvalósult ügyletek alapján)	Átlagos kamatfelár a két legjobb adóminősítésű üzefélcsoportban (medián)	Átlagos kamatfelár a két legrosszabb adóminősítésű üzefélcsoportban (medián)	Átlagos likviditási prémium (éven belüli hitelekhez képest)		
					1–2 év	2–5 év	5 év felett
HUF (folyósz. nélkül)	Mikro- és kisvállalkozások	308	236	700	39	86	142
	Középvállalkozások	235	200	475	23	60	104
HUF folyósz.	Mikro- és kisvállalkozások	465	230	730			
	Középvállalkozások	254	150	475			
EUR	Mikro- és kisvállalkozások	410	370	800	70	120	208
	Középvállalkozások	~300	~270	600	64	110	173

Forrás: MNB.

A kkv-szegmens hitelfeltételeinek és hitelállományának változása

Forrás: MNB.

híthetik. Az április elején bejelentett NHP főbb keretei a hitelezési felmérés kitöltésekor már ismertek voltak, így az azzal kapcsolatos várakozások megjelenhettek a kkv-szegmensre adott válaszokban is: a bankok nettó értelemben vett 15 százaléka ugyanis a hitelfeltételek – elsősorban a felár – enyhítését jelezte előre a következő félévre vonatkozóan ebben a szegmensben.

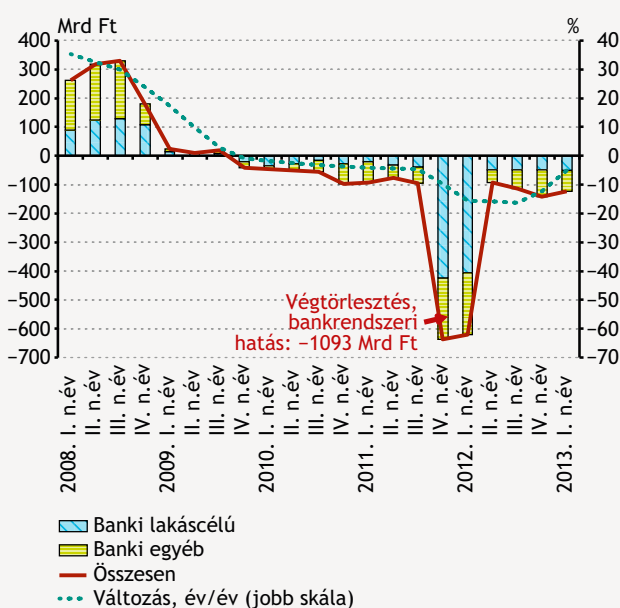
3. Hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben

A háztartási szegmensben tovább folytatódott a hitelállomány leépülése: az első negyedév alatt az állomány 123 milliárd forinttal, éves alapon 5 százalékkal mérséklődött. Ebben egyrészt szerepet játszik, hogy a válság előtti erőteljes eladósodás miatt jelentős a tőketörlesztés, másrészt az új kihelyezések volumene is történelmi mélyponton van. A háztartási hitelek feltételeiben folytatódtak, és a bankok várakozásai szerint a következő félévben is folytatódnak az enyhítések. A megvalósult ügyleteknél a teljes hitelköltség továbbra is csökken, amely a lakáscélú hiteleknek lekövette az alapkamatt-csökkentéseket, míg más termékeknek csak korlátozottan. A kamatszint azonban nemzetközi összehasonlításban továbbra is magas, a kamatfelár ugyanis 5 százalék feletti, míg az átlagos hitelfedezeti mutató (LTV) 50 százalék körüli. Az enyhítések ellenére a bankrendszer a háztartási hitelezésben továbbra is kontrakciós a Pénzügyi Kondíciós Index alapján.

A háztartási szegmensben is folytatódott a hitelállomány leépülése. A hazai bankrendszer háztartási hitel-állománya 123 milliárd forinttal (1,6 százalékkal) mérséklődött 2012 utolsó negyedévéhez képest (11. ábra). Éves alapon 5 százalékkal csökkent a hitelállomány, ami csak bázishatások miatt (a végtörlesztés kikerülése az éves növekedési ütemből) jelent javulást ebben a mutatóban.

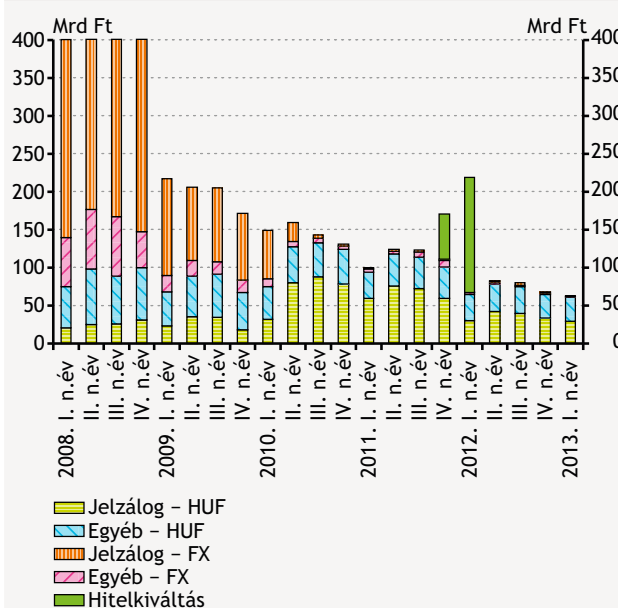
Az új kihelyezések volumene historikusan alacsony. A tartós hitelállomány-csökkenés a válság előtti erőteljes hitelezést követően, számottevő mérlegalkalmazkodás eredményeként megy végbe a háztartási szegmensben. Így a tőketörlesztések is jelentősen meghaladják az új hitelfelvételt. Ezenfelül a hitelállomány leépülésében érdemi szerepet játszik a rekordalacsony új kibocsátás is. 2013 első negyedévében összességében 62 milliárd forintnyi új kihelyezés történt (mintegy 30 milliárd forint jelzáloghitel, 32

11. ábra
A háztartások banki hitelállományának alakulása

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás. Pénzügyi vállalkozások bankba történő olvastása ki van szűrve az adatokból.
Forrás: MNB.

12. ábra
Új kihelyezések a háztartási szegmensben

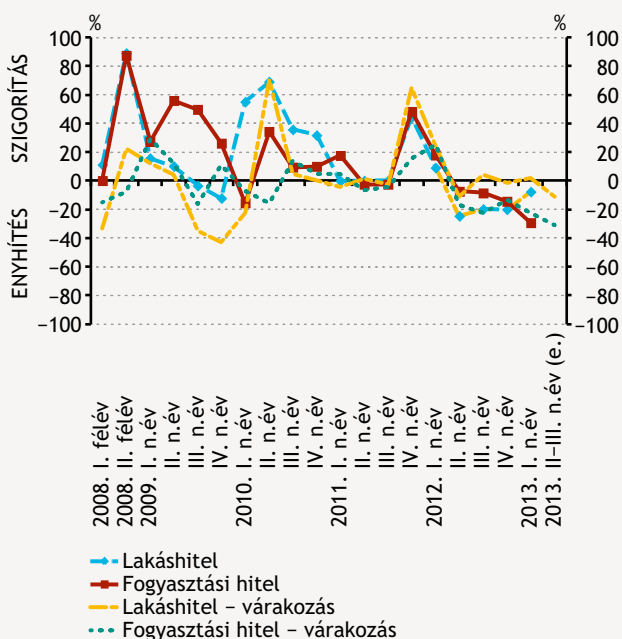
Forrás: MNB.

milliárd forint fedezetlen fogyasztási hitel), ami alig éri el a felét a válság alatti átlagos negyedéves új kihelyezéseknek (12. ábra).

Az új kihelyezésekben a visszaesés nagymértékben a jelzáloghiteleknek tudható be. A válságot jellemző átlagos szintekhez képest a lakáscélú hiteleknél a 24 milliárd forint kibocsátás mintegy 60 százalékkal alacsonyabb, a szabad felhasználású jelzáloghitelek pedig 80 százalékos visszaeséssel gyakorlatilag eltűntek. Ezzel szemben a fedezetlen fogyasztási hiteleknél jóval mérsékeltebb volt a csökkenés: a személyi és áruhiteleknél 20 százalékkal esett vissza a negyedéves volumen a válságot jellemző átlagos szintekhez képest.

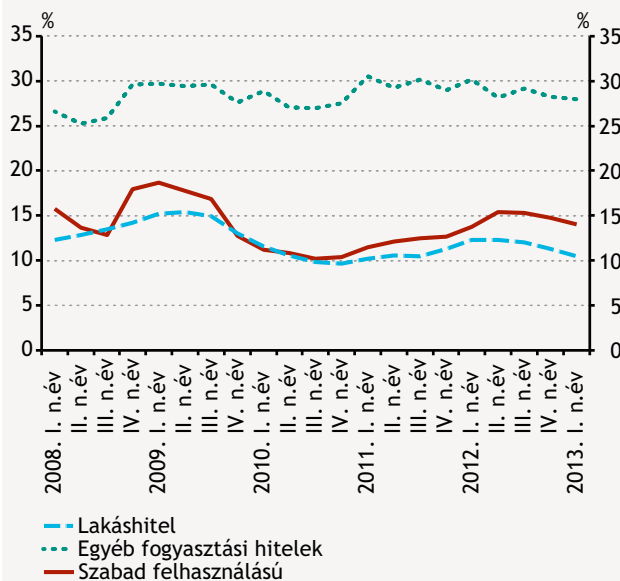
A hitelezési felmérés alapján további enyhítések történtek a háztartási hitelezési feltételekben. A lakáshitelek esetében a bankok nettó értelemben vett 8 százaléka, míg a fogyasztási hiteleknél 29 százaléka enyhített a hitelezési feltételeken (13. ábra). Utóbbi egyaránt érintette a szabad felhasználású jelzáloghiteleket és az egyéb fogyasztási hiteleket is. Az enyhítés mindkét szegmensben megjelent az árjellegű feltételekben (hitelfolyósítási díjak, a forrásköltség feletti felár, kockázati prémium), míg a fogyasztási hitelek esetében a nem árjellegű feltételekben is történtek enyhítések. Az enyhítéssel folytatódott a korrekció a 2011 végén tapasztalt szigorítások után. A banki válaszok alapján a feltételek enyhítése a következő félév során is várható.

13. ábra
A hitelezési feltételek változása

Megjegyzés: A nettó arány a szigorítók és enyhítők különbsége piaci részesedéssel súlyozva.
Forrás: MNB, a bankok válasza alapján.

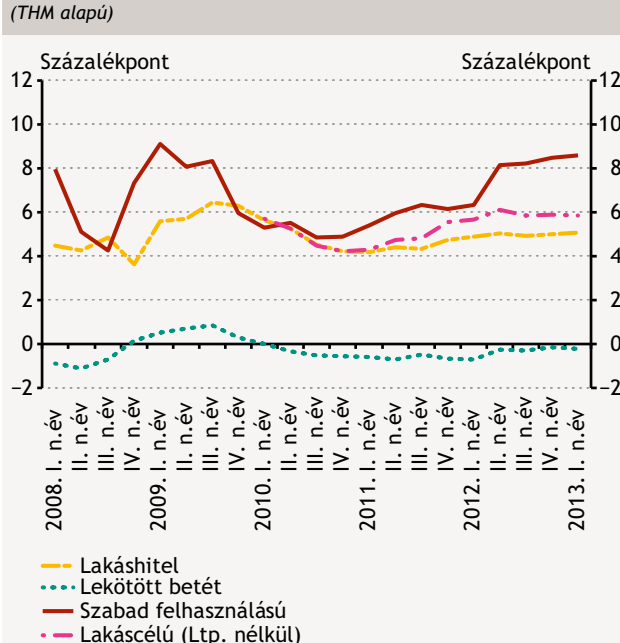
14. ábra
Az új háztartási hitelek THM-szintjének alakulása

Megjegyzés: Új folyósítású hitelkamatok negyedéves átlaga.
Forrás: MNB.

A megvalósult lakáscélú jelzáloghitel-ügyleteknél csökkent a teljes hitelköltség. A lakáscélú hiteleknél a teljes hitelköltség (THM) első negyedéves átlaga 10,5 százalékra csökkent (14. ábra), ami mintegy 5 százalékpontos átlagos

15. ábra
Az új háztartási hitelek kamatfelárának alakulása (THM alapú)

Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR feletti kamatfelárak negyedéves átlaga.
Forrás: MNB.

kamatfelárnak felel meg (15. ábra). Az átlagos kamatszint csökkenése nagyjából megfelel a referenciakamat mérséklődésének, így a kamatfelár nem változott érdemben az előző negyedéves értékéhez képest. Ugyanakkor a mélyponton lévő új kihelyezésekben továbbra is a speciális konstrukciót kínáló lakás-takarékpénztárak (Ltp.) teszik ki a piac harmadát, amelyeknél az átlagos THM mintegy 0,8 százalékponttal csökkenti az aggregált kamatadatokat. Ennek megfelelően a hagyományos kereskedelmi banki konstrukciónál a THM 11,3 százalék körül alakult, ami 5,8 százalékpontos kamatfelárnak felel meg.

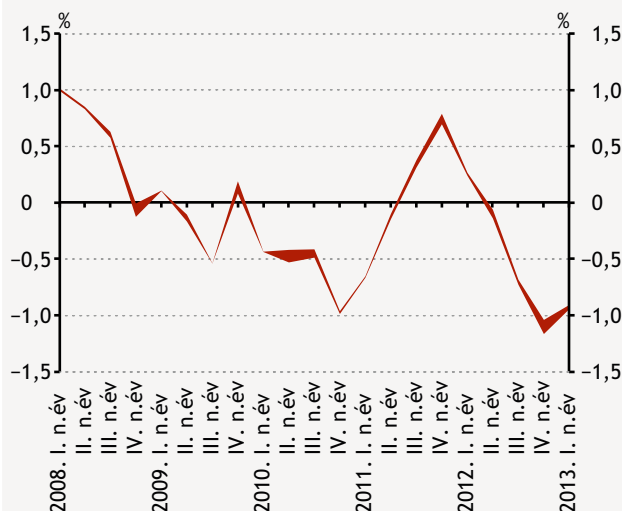
A szabad felhasználású jelzáloghiteleknél szintén csökkent a hitelköltség. A fogyasztási hiteleken belül a szabad felhasználású jelzáloghiteleknél a THM az előző negyedévi 14,7 százalékos átlagról az első negyedévben 14 százalékra csökkent. A referenciakamat az időszak során nagyobb mértékben csökkent, így a felár enyhén emelkedett 2012 utolsó negyedévéhez képest; 2013 első negyedéves értéke 8,6 százalékpont volt. A fedezetlen fogyasztási hiteleknél az átlagos THM 2013 első negyedévében alig mérséklődött, az előző év végi 28,2 százalékról 28 százalékra (14. ábra).

Az alacsony volumen miatt erőteljes az összetételhatás, így könnyen eltérhetnek a kínált banki kondíciók és a megvalósult ügyletek kondíciói. Bár a hitelezési felmérésben egyes bankok az árjellegű feltételek enyhítéséről számoltak be kvalitatív módon, a megvalósult ügyleteknél ez egyelőre nem látszik. Ennek két oka lehet: egyrészt az alacsony kibocsátás mellett erős lehet a különböző kockázatu ügyfelek közötti összetételhatás, másrészt a háztartási szegmensre továbbra is erős koncentráció jellemző, így a piac aggregált helyzetét néhány piaci szereplő viselkedése határozza meg.

A háztartási szegmensben összességében kontrakciós a bankrendszer. Az enyhítések ellenére az új jelzáloghiteleknél a kamatfelár 5 százalék felett van, a hitelfedezeti mutató (LTV) pedig átlagosan 50 százalék, miközben a végtörlesztés előtt 60 százalék fölött volt, és a szabályozás 80 százalékot is megenged. A PKI háztartási részindexe 2012 végéhez képest enyhén javulva -1 százalékot tett ki, azaz a bankrendszer a visszafogott hitelkínálatával ekkora mértékben súlyosbította a recessziót 2012 és 2013 első negyedéve között (16. ábra).²

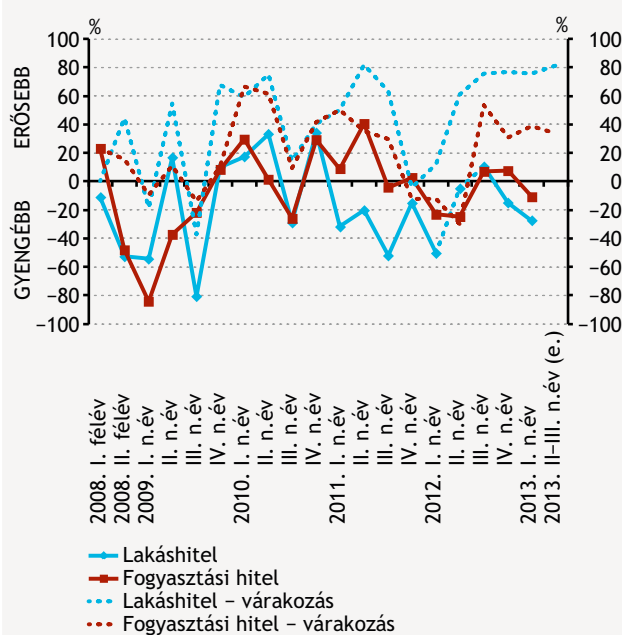
A bankok töretlenül várják a háztartási hitelkereslet élénkülését. Az előző hitelezési felmérés alapján a bankok nagy része mind a lakáshiteleknél, mind a fogyasztási hite-

16. ábra
A PKI háztartási hitelezésre vonatkozó részindexe

Megjegyzés: A mutató a pénzügyi kondícióknak a háztartási hitelezésen keresztül a GDP éves növekedésére gyakorolt hatását számszerűsíti. A sáv a módszertani bizonytalanságot jeleníti meg.
Forrás: MNB.

17. ábra
Hitelkereslet a háztartási hitelezési szegmensben

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

leknél a hitelkereslet fellendülésére számított. Ezzel szemben 2013 első negyedévére a bankok nettó értelemben vett 27 százaléka jelzett gyengülő keresletet a lakáscélú hiteleknél, míg a fogyasztási hiteleknél nettó 11 százalékkuk. A

² A 2011 végi pozitív érték átmeneti, nagyrészt bázishatás eredménye volt, ugyanis a 2010-ben bekövetkezett romlások az éves PKI-részindexben kikerültek a négy negyedéves kumulálásból.

bankok továbbra is a hitelkereslet erősödésére számítanak előre tekintve: a lakáshiteleknél a bankok nettó 81 százaléka, míg a fogyasztási hiteleknél nettó 34 százalékuk vár keresletélénkülést (17. ábra).

A lakáshitelekre vonatkozó várakozásokat az állami kamattámogatási program változásai támaszthatják alá. A program öt éven keresztül, a januári módosítás után fix mértékű éves kamattámogatást biztosít az adós számára. Mindez a kamatszintet jelentősen csökkentheti, így 6,5–7 százalék lehet a teljes hitelköltség a támogatás időszaka alatt. Az ezáltal kedvezőbb, egyszerűbb program igazolhatja a bankok keresletnövekedésre vonatkozó várakozásait. Az állami kamattámogatási program iránti érdeklődés folyamatosan növekszik: az újonnan folyósított támogatott hitelek állománya 2013 első negyedéve során 35 százalékkal haladta meg a 2012 végi értéket, így az újonnan kibocsátott forintlakáshitelek mintegy 20 százaléka már támogatott.

Nemzetközi kitekintés a háztartási hitelezésben

Csökkennek a háztartási hitel-állományok a régióban. A régiós országokban és az eurozónában egyaránt a háztartási hitel-állomány mérséklődése volt megfigyelhető az első negyedévben, köztük a korábban dinamikus emelkedő hitelállományú Lengyelországban és Csehországban is (18.

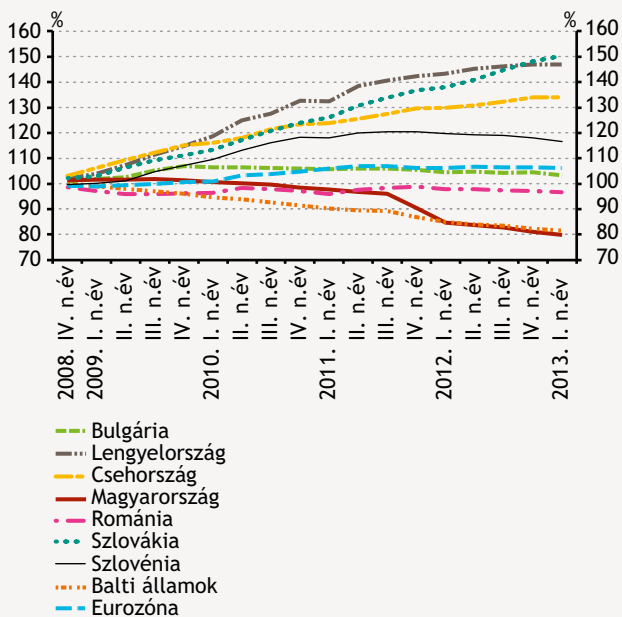
ábra). Az egyetlen kivétel Szlovákia, ahol tovább emelkedett a hitelállomány.

A régióban nem szigorodtak tovább a háztartási hitel-feltételek. A régiós országokban Szlovénia kivételével enyhültek vagy változatlanok maradtak a háztartási hitelek feltételei, míg az eurozónában tovább folytatódott a hitelfeltételek szigorítása. Előre tekintve, a régióban a feltételek további enyhítése, míg az eurozónában folytatódó szigorítás várható (19. ábra). Ugyanakkor Magyarországon a válság alatt a bankok szélesebb köre szigorított a feltételeken, mint a régióban és az eurozónában.

Mérséklődik a teljes hitelköltség, de vegyes a kép a felárakban. Az eurozónában és a régióban – Romániát és Szlovéniát leszámítva – csökkent a lakáscélú hitelek teljes hitelköltsége az első negyedévben. Ugyanakkor Magyarországhoz hasonlóan a referenciakamatoknak a hitelköltségénél nagyobb mértékű csökkenése miatt a felárak emelkedtek Csehországban és Lengyelországban is. Az eurozónában és azon belül Szlovákiában is a kamatfelárak enyhén csökkentek, de továbbra is a 2009-ben látott eddigi legmagasabb szintjük körül mozognak. Nemzetközi összehasonlításban Magyarországon lényegesen magasabb a felár (Szlovákiát leszámítva) és ezáltal a kamatláb, amiben jelentős szerepet játszottak a 2011 végén, illetve 2012 elején – a deviza-jelzáloghitelek végtörlesztése alatt – tartósan megemelkedett felárak is.

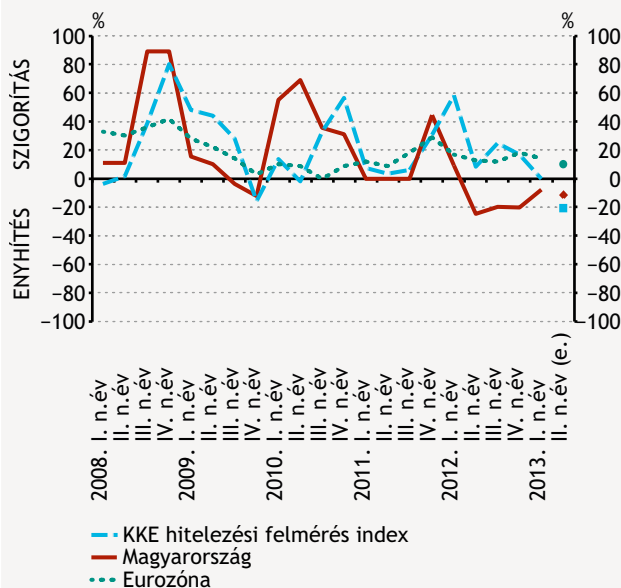
18. ábra
A háztartási hitel-állományok alakulása nemzetközi összehasonlításban

(2008. okt. = 100, árfolyamszűrt)

Forrás: EKB, egyes jegybankok, MNB.

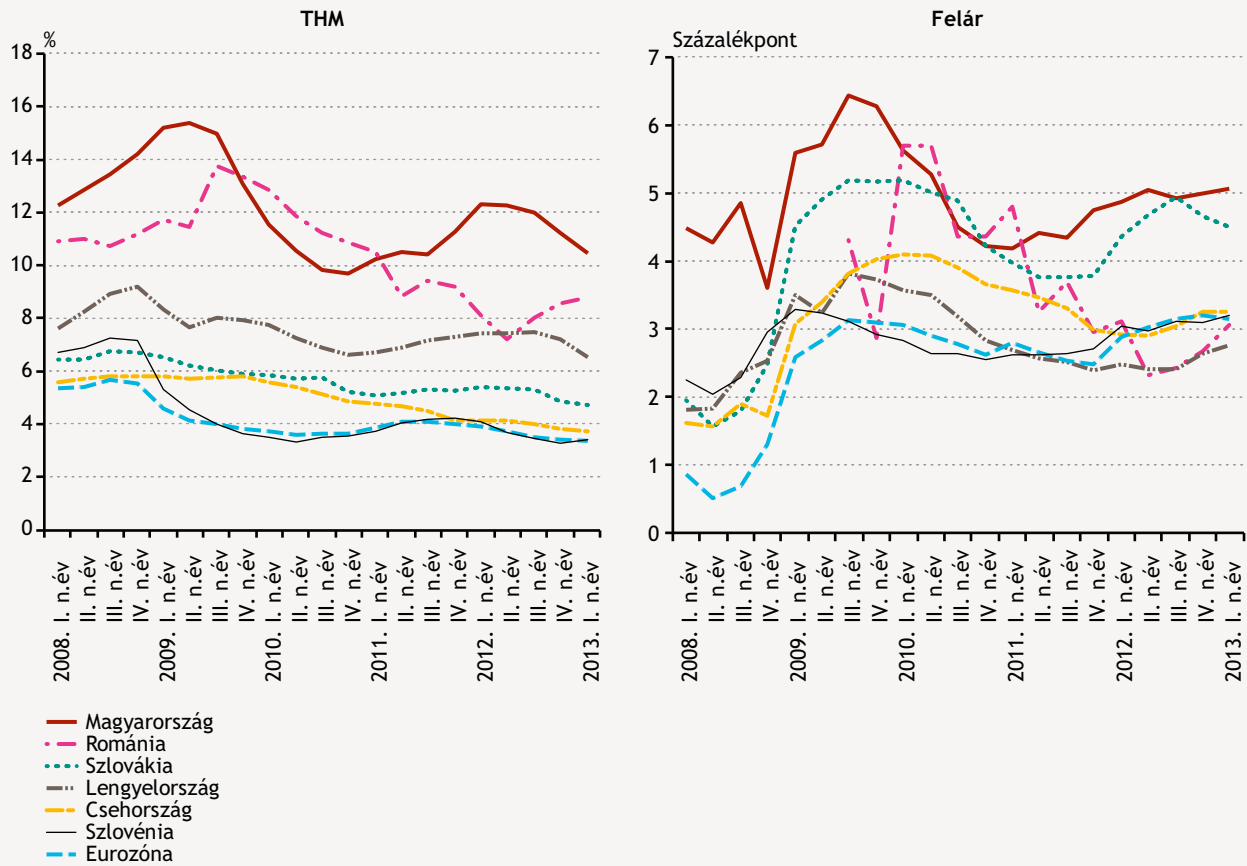
19. ábra
Háztartási hitel-feltételek nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: KKE-index: rezidensek felé fennálló hitelállomány alapján súlyozva Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Szlovénia és Románia adatai. Szlovákia esetén csak féléves adatok állnak rendelkezésre, ezeket alkalmaztuk két negyedévre. Az adatok irányt és nem mértéket jelölnek. Forrás: EKB, egyes jegybankok, MNB.

20. ábra

Teljes hitelköltség nemzetközi összehasonlítása a hazai devizában nyújtott lakáscélú hiteleknél

Forrás: EKB, egyes jegybankok, MNB.

Melléklet: Módszertani megjegyzések

Az elemzés alapját statisztikai adatok és a hitelezési felmérés eredményei adják.

1. Hitelaggregátumok és hitelkamatok adatai

A Magyar Nemzeti Bank törvény által meghatározott feladatok statisztikai adatok közlése a hitelintézeti rendszer működésére és az ország pénzügyi helyzetére vonatkozóan. Az MNB honlapján megtalálhatóak az összeállított statisztikák és a fő adatokat bemutató sajtóközlemények és a statisztikák készítésének módszertani leírásai. A weboldal elérési címe: <http://www.mnb.hu/Statisztika>

2. Hitelezési felmérés

A hitelezési felmérés segít feltárni, hogy meghatározó hazai bankok hogyan látják, értékelik a piaci folyamatokat, illetve hogyan alakítják stratégiájukat és azon belül hitelezési politikájukat. A háztartási hitelekre vonatkozó felmérésben összesen 14 bank vett részt. A lakáshitelekkel kapcsolatos kérdésekre 10, a fogyasztási hitelezéssel összefüggően 14 bank és emellett 6 pénzügyi vállalkozás adott választ. A 2013 első negyedév végi adatok alapján a lakáscélú hitelállományra vonatkozóan a felmért intézmények a bankszektor 92 százalékát fedik le, míg a fogyasztási hitelek piacán 94 százalékát. A vállalati kérdőívet összesen 8 bank töltötte ki, ezek a vállalati hitelpiac 84 százalékát, az üzleti ingatlanhitelek piacának 94 százalékát képviselik. Az önkormányzati hitelek szegmensében összesen 7 banktól kértünk választ. A felmért intézmények a 2013 első negyedév végi adatok alapján a bankszektor önkormányzati kiterjedésének 97 százalékát fedik le.

A felmérés minden szegmensben standard kérdőívvel áll, illetve a 2010 januárjában végrehajtott felmérés óta aktuális kérdéseket is megfogalmazunk valamelyik hitelezési szegmenshez kapcsolódóan. A visszatekintő kérdések 2013 első negyedévére (2012 negyedik negyedévéhez képest), az előre tekintő kérdések a következő féléves időszakra, azaz 2013 második és harmadik negyedévet lefedő időszakra

vonatkoznak (2013 első negyedévéhez képest). A mostani kérdőívet a hitelezési vezetők 2013. április 1. és 17. között töltötték ki.

A változás jelzésére a válaszadók százalékában kifejezett ún. nettó változás mutatót használjuk. Ezt úgy kapjuk, hogy a változást (szigorítást/növekedést/erősödést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányából levonjuk az ellenkező előjelű változást (enyhítést/csökkenést/gyengülést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányát.

A hitelezési felmérés részletes eredményei és az ábrakészlet az alábbi linken található:

http://www.mnb.hu/Root/MNB/Penzugyi_stabilitas/publikaciok-tanulmanyok/hitelezesi-felmeres

3. A Pénzügyi Kondíciós Index (PKI)

A PKI a pénzpiacok viselkedését reprezentáló rövid kamatok és nominális árfolyam mellett a pénzügyi közvetítőrendszert jellemző egyéb ár-, mennyiségi és kvalitatív változóban található információt sűríti egy indikátorváltozóba. A PKI a pénzügyi szektor hatását méri a reálgazdaságra. Az anyagban több helyen is szerepeltetett PKI éves változása azt mutatja, hogy mennyi a pénzügyi és a bankrendszer hozzájárulása a reál-GDP éves növekedési üteméhez.

A PKI-t meghatározó változók súlyait egy olyan VAR (vektor autoregresszív) modellből származtatjuk, amely a Tamási-Világi (2011)³ által kifejlesztett bayesi strukturális VAR-modellen alapul. A VAR-modellben az úgynevezett előjel-restríciós módszerrel azonosítani lehet a monetáris politikai sokkokat, valamint a pénzügyi piacok és bankrendszer kínálati sokkjait. Az azonosított sokkok segítségével kiszámítható, hogy az egyes pénzügyi változók váratlan megváltozásai hogyan hatnak a GDP növekedésére. A módszertan előnye, hogy kiszűrhető a pénzügyi változók endogén reakciója a konjunktúra alakulására, vagyis valódi ok-okozati kapcsolat azonosítható.

³ TAMÁSI, B.-VILÁGI B. (2011): Identification of Credit Supply Shocks in a Bayesian SVAR model of the Hungarian Economy. *MNB Working Papers*, 2011/07.

A PKI a következő változókon alapul:

- 3 hónapos bankközi kamat (BUBOR),
- nomináleffektív árfolyam,
- vállalati hitel-állomány,
- lakossági (fogyasztási és szabad felhasználású jelzálog-) hitelállomány,
- kamatmarzs a vállalati hiteleken,
- kamatmarzs a lakossági (fogyasztási és szabad felhasználású jelzálog-) hiteleken.

A teljes PKI mellett kiszámolhatók részindexek is. Így például a pénzügyi hatásoktól megtisztított „bankrendszeri” PKI a hitelek és a kamatmarzsok súlyozásával készül. Ugyanak-

kor a PKI alapjául szolgáló VAR-modell arra nézve nem szolgáltat információt, hogy a bankközi kamat mekkora részben hat a fogyasztási és mekkora részben a vállalati hiteleken keresztül. Erre csak hozzávetőleges becslést tudunk adni a fogyasztási és a vállalati forinthitelek részesedésének a felhasználásával. Ezt a bizonytalanságot fejezi ki az, hogy a fogyasztási, illetve a vállalati hitelezésnek a GDP-re gyakorolt hatását sávós ábrákon jelenítjük meg. A sáv egyik határa csak a hitelmennyiségnek és a kamatmarzsoknak a VAR-modell alapján kiszámolt hatását méri. A sáv másik határának a kiszámolásához a pénzügyi kamatok hatását is figyelembe vesszük, de ez a kalkuláció már nem a VAR-modellen, hanem a fent jelzett becslésen alapul.

Hitelezési folyamatok

2013. május

Nyomda: D-Plus

H-1037 Budapest, Csillaghegyi út 19-21.

